

Popular political expectations expressed during the People's Party (Khana Ratsadon) new social movement from 2020 to 2021**

Thanavot Srisawat*

Abstract

This research article studied 1) popular political expectations expressed during the People's Party (Khana Ratsadon) new social movement from 2020 to 2021; 2) classification of expectations of participants and other stakeholders in the People's Party social movement from 2020 to 2021. Quantitative research was done with 400 samples drawn from the general public of internet users of any age, gender, professional occupation, and political expression who supported the Khana Ratsadon movement, in which a daily “mob” hashtag sometimes announced locations and days where crowds were invited to gather protests. Data was collected by online questionnaire. Results were that

* M.A. Candidate, Faculty of Sociology and Anthropology, Thammasat University.

** This article is a part of the independent study in Methodology for Quantitative Research Course, Master of Arts Program in Social Research, Faculty of Sociology and Anthropology, Thammasat University which has been funded by Konrad Adenauer Scholarship for Social and Innovative Development (KASSID), 2021

Received November 5, 2021; Revised November 21, 2021; Accepted November 26, 2021

1) highest expectations were equally distributed for the Prime Minister's resignation, educational reform and gender equality, followed by a constitutional amendment, and monarchic reform, in decreasing order of significance. The movement was instrumental in organizing activities, and rally speeches showed average gender awareness, and high expectations and overall satisfaction were experienced in terms of the People's Party Social movement. 2) When categorizing samples according to expectations by test statistics, gender, online and offline political participation, and parenting experience differed, with significantly different correlations to expectations for the People's Party social movement.

Keywords: Expectations, The Khana Ratsadon 2020-2021, New social movement

ความคาดหวังของประชาชนที่แสดงออกทางการเมืองในการเคลื่อนไหวทางสังคม รูปแบบใหม่ของ “มือบคณะราษฎร 2563-2564” **

ธนวุฒิ ศรีสวัสดิ์*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การศึกษา 1) เพื่อศึกษาความคาดหวังของประชาชนที่แสดงออกทางการเมืองในการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ของมือบคณะราษฎร 2563-2564 2) เพื่อจำแนกกลุ่มคนตามความคาดหวังและอื่น ๆ ที่น่าสนใจในการเคลื่อนไหวทางสังคมของมือบคณะราษฎร 2563-2564 ด้วยวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือคนทั่วไปบนอินเทอร์เน็ตไม่จำกัดเพศ อายุ อาชีพ ที่แสดงออกทางการเมืองด้วยการสนับสนุนการเคลื่อนไหวของมือบคณะราษฎร จำนวน 400 คน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามในพื้นที่ออนไลน์ ผลการศึกษา พบว่า 1) ข้อเรียกร้องที่คาดหวังมากที่สุด ได้แก่ การให้นายกรัฐมนตรีลาออก การปฏิรูปการศึกษา และ การสร้างความเป็นธรรมทางเพศ เฉลี่ยแล้วคะแนน

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล (การวิจัยทางสังคม) คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

** บทความวิจัยนี้พัฒนามาจากการศึกษารายวิชาวิธีวิทยาวิจัยเชิงปริมาณ ภายใต้อาจารย์ที่ปรึกษา รศ.ดร.ธีระ สนิทธารักษ์ ในหลักสูตรสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล (การวิจัยทางสังคม) คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากทุนการศึกษา Konrad Adenauer Scholarship for Social and Innovative Development (KASSID) ปี 2564

** ได้รับบทความ 5 พฤศจิกายน 2564; แก้ไขปรับปรุง 21 พฤศจิกายน 2564; อนุมัติให้จัดพิมพ์ 26 พฤศจิกายน 2564

เท่ากัน รองลงมาคือการแก้ไขรัฐธรรมนูญ และการปฏิรูปสถาบันพระมหากษัตริย์ ตามลำดับ ส่วนเครื่องมือวิถีทางในการเคลื่อนไหว โดยการจัดกิจกรรม หรือเนื้อหาปราศรัยการชุมนุมต้องไม่ลดทอนคุณค่าทางเพศ เฉลี่ยแล้วคาดหวังมากที่สุด และในด้านความพึงพอใจการเคลื่อนไหวของมือบคณะราษฎร ภาพรวมพึงพอใจมาก 2) เมื่อจำแนกกลุ่มคนตามความคาดหวัง ด้วยการใช้สถิติทดสอบ พบว่า เพศภาวะ การมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งออนไลน์ ออฟไลน์ และวินัยการอบรมเลี้ยงดูที่ต่างกัน มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังในการเคลื่อนไหวของมือบคณะราษฎรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

คำสำคัญ: ความคาดหวัง, มือบคณะราษฎร 2563-2564, การเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่

บทนำ

ประเทศไทยช่วงตอนต้นของปี 2563 ได้เกิดเหตุการณ์ที่นำไปสู่จุดเริ่มต้นสำคัญของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมกลุ่มนักเรียน นักศึกษา โดยมีแรงผลักดันสำคัญคือการยุบพรรคอนาคตใหม่จากมติศาลรัฐธรรมนูญและเพิกถอนสิทธิทางการเมืองของคณะกรรมการบริหารพรรคเป็นระยะเวลา 10 ปี ซึ่งส่งผลให้เกิดแฮชแท็ก (hashtag) อันดับ 1 ในทวิตเตอร์ (twitter) ยอดรีทวีต (retweet) มากกว่า 1 ล้านครั้ง คือ “#Saveอนาคตใหม่” (บีบีซีไทย, 2563) นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการเกิดแฟลชม็อบ (flash mob) มีลักษณะรวมตัวในที่สาธารณะแบบฉับพลัน รวมตัวในระยะเวลาที่สั้นและสามารถสลายได้รวดเร็ว (พิราภรณ์ วิชูรัก, 2020) อย่างแฟลชม็อบ “ประเทศนี้ไม่มีความยุติธรรม” ภายในแฟลชม็อบดังกล่าวยังมีประชาชนหลากหลายกลุ่มเข้าร่วมชูสัญลักษณ์สามนิ้วและร่วมปราศรัยเกี่ยวกับปัญหาการเมืองไทย ประกอบกับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนที่ติดแฮชแท็กในทวิตเตอร์ต่อกระแสการเคลื่อนไหวทางสังคมในพื้นที่ออนไลน์ต่อแฟลชม็อบดังกล่าว นับจากนั้น การจัด

แฟลชม็อบขยายวงกว้างข้ามจากกรุงเทพมหานครไปยังจังหวัดต่าง ๆ ในลักษณะดาวกระจาย ก่อนจะยกระดับเป็นม็อบและนำไปสู่การเคลื่อนไหวทางสังคมในนามของ “ราษฎร” หรือที่ถูกเรียกในปัจจุบันว่า “ม็อบคณะราษฎร” มีลักษณะเป็นการประท้วงทางการเมืองที่คุ้งขัดแย้งคือฝั่งรัฐบาลและมีการจัดม็อบรายวันเรื่อยมา

ภายหลังมีกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ เข้าร่วมม็อบคณะราษฎร เช่น กลุ่มนักเรียนเลว กลุ่มเฟมินิสต์-ปลดแอก กลุ่มทะลุฟ้า หรือกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ ที่มีคุ้งขัดแย้งคือฝั่งรัฐบาล ขยายขอบเขตข้อเรียกร้องด้วยการนำปัญหาทางสังคมของแต่ละกลุ่มมาเป็นฐานในการเคลื่อนไหวทางสังคมร่วมด้วย ทั้งการปฏิรูประบบการศึกษาไทย การให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมทางเพศ เป็นต้น ประกอบกับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนที่เข้าร่วมม็อบยังมีหลากหลายวิธีการด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการใช้ขบวนประท้วงบนท้องถนน การแสดงออกด้วยการประท้วงในพื้นที่ออนไลน์ การใช้แฟลชม็อบ การใช้สัญลักษณ์และศิลปะประท้วง การใช้สถานะความเป็นผู้บริโภค ไม่นับสนุนกิจการหรือร้านค้าที่เป็นผู้สนับสนุนอยู่ฝั่งรัฐบาล ลักษณะของม็อบคณะราษฎร 2563-2564 มีความแตกต่างจากม็อบในอดีตของประเทศไทย เช่น ความคิดที่มีต่อทักษิณ ทั้งม็อบเสื้อเหลือง เสื้อแดง และกลุ่มกปปส. (ประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข) จะพุ่งเป้าไปที่ทักษิณทั้งในเชิงสนับสนุนและต่อต้าน กนกวรรณ เลิศชูสกุล (2564, น. 159-220) ชี้ให้เห็นว่าม็อบคณะราษฎรไม่ได้สนใจ ถ้าใครเก่ง หรือบริหารมีประสิทธิภาพก็สามารถรับได้ และยังเป็นการชุมนุมแบบไร้รูปแบบ (freeform movement) โดยที่ม็อบเสื้อเหลือง เสื้อแดง กปปส. ต่างจัดชุมนุมที่เน้นสร้างแรงกดดันต่อรัฐบาลผ่านการชุมนุมยืดเยื้อ มีการตั้งเวทีใหญ่ มีแกนนำรับผิดชอบหลักและยังเคลื่อนไหวยึดสถานที่ราชการและทางเศรษฐกิจ ขณะที่ม็อบคณะราษฎรเน้นการชุมนุมแบบมาเร็วไปเร็ว การเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาทั้งรูปแบบ

สถานที่ เวลา การนัดหมาย ระยะเวลาชุมนุม ผู้จัด และกิจกรรม จนเจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถคาดเดาหรือตั้งรับได้ทัน ประกอบการใช้สื่อออนไลน์ ติดแฮชแท็กร่วมในการขับเคลื่อนของม็อบ ยังมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น

ขณะเดียวกันกลุ่มประชาชนที่แสดงออกทางการเมืองภายใต้การเคลื่อนไหวของม็อบคณะราษฎร มีข้อถกเถียงและวิพากษ์การเคลื่อนไหวรวมถึงข้อเรียกร้องด้วยตนเอง แบ่งเป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มแรก คาดหวังให้การเคลื่อนไหวของม็อบคณะราษฎร มุ่งแก้ไขนายกรัฐมนตรีลาออกและแก้ไขรัฐธรรมนูญ ไม่ควรแตะต้องกับการปฏิรูปสถาบันพระมหากษัตริย์ ขณะที่กลุ่มที่สองหวังให้ทั้ง 3 ข้อเรียกร้องบรรลุผล ส่วนกลุ่มที่สาม นำประเด็นต่าง ๆ ของกลุ่มทางสังคมที่เข้าร่วมม็อบ ให้บรรลุผลร่วมด้วยกับ 3 ข้อเรียกร้อง แต่ลักษณะโครงสร้างของม็อบคณะราษฎรไม่มีแกนนำที่ชัดเจน ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมทั้งในฐานะผู้พูดและผู้ฟังในเวลาเดียวกันได้ รวมถึงยังสามารถใช้ช่องทางหรือวิธีการอื่น ๆ ในการแสดงออกทางการเมืองโดยไม่ต้องไปม็อบก็สามารถทำได้ ประเด็นนี้มีนักวิชาการ สิริพรรณ สวัสดิ์ (2563 อ้างถึงใน พิพีทีวีออนไลน์, 2563) ชี้ให้เห็นว่า เป็นจุดอ่อนหลักของการเคลื่อนไหว ซึ่งการไม่มีแกนนำหรือไม่จำเป็นต้องมีผู้ใดปราศรัยและทุกคนมาแสดงพลังหรือจุดยืนของตนเองได้ หากเป็นระยะยาวย่อมมีผลให้คนมีส่วนร่วมน้อยลง เพราะความต่างทางเป้าหมายของแต่ละบุคคลไม่สามารถพิจารณาเป็นจุดรวมกันได้ ประกอบกับในพื้นที่ออนไลน์ การแสดงออกทางการเมืองด้วยการส่งข้อมูลข่าวสารอาจเกิดสิ่งที่เรียกว่าข่าวปลอม (Fake News) ที่คลาดเคลื่อนกับความเป็นจริง ซึ่งยังมีผลให้คนที่มีส่วนร่วมทั้งไปม็อบหรือแสดงออกในโลกออนไลน์เกิดความสับสนตามมาในแต่ละครั้งของการนัดหมายชุมนุมอีกด้วย

ท่ามกลางข้อถกเถียงและความคาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นในความเป็นจริงของประชาชนที่แสดงออกทางการเมืองด้วยการสนับสนุนการเคลื่อนไหวของ

มีอบคณราษฎร ด้วยวิธีการต่าง ๆ รวมถึงเป้าหมายสำคัญ ข้อเรียกร้องของมีอบคณราษฎรที่มีผลต่อจุดเปลี่ยนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จึงนำมาสู่การศึกษา “ความคาดหวังของประชาชนที่แสดงออกทางการเมืองในการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ของ “มีอบคณราษฎร 2563-2564” ด้วยการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณในทางสังคมวิทยา การศึกษาครั้งนี้จะนำมาซึ่งความเข้าใจและสามารถสะท้อนความคาดหวังที่เป็นปลายทางของประชาชนที่แสดงออกทางการเมืองของมีอบคณราษฎรว่าแท้จริงคือสิ่งใดและเป็นอย่างไร และเป็นบทเรียนสำคัญในประวัติศาสตร์การเมืองไทย

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาความคาดหวังของประชาชนที่แสดงออกทางการเมืองในการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ของมีอบคณราษฎร 2563-2564
2. เพื่อจำแนกกลุ่มคนตามความคาดหวังและอื่น ๆ ที่น่าสนใจในการเคลื่อนไหวทางสังคมของมีอบคณราษฎร 2563-2564

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่

ช่วงปลายทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา กระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมีพลวัตมากขึ้น ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมไม่ได้จำกัดอยู่แค่การต่อสู้ทางชนชั้นหรือมุ่งเปลี่ยนแปลงสังคมด้วยฐานชนชั้นแรงงานเป็นหลักเหมือนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบเก่า แต่การเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ยังมีหลายประเด็นเข้ามาร่วมด้วยและเป้าหมายมีลักษณะเชิงนามธรรมของการต่อสู้เรียกร้อง สามารถพิจารณาความแตกต่างของการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่กับเก่าไว้ 4 ประการ ได้แก่

1) การเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ ไม่ใช่การเคลื่อนไหวหรือเป็นขบวนการบนฐานของชนชั้นใดเพียงชนชั้นเดียว อย่างขบวนการเคลื่อนไหวในอดีตที่ทฤษฎีมาร์กซิสต์พยายามจะอธิบาย 2) ประเด็นหรือเรื่องที่เคลื่อนไหวเรียกร้องของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ ไม่ใช่เรื่องแคบ ๆ เกี่ยวกับผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มเท่านั้น 3) ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ ไม่เชื่อในความจริงใจและไม่ศรัทธาคำมั่นของรัฐและ ไม่เชื่อในความเป็นตัวแทนของระบบพรรคการเมือง จึงไม่ได้เรียกร้องผ่านกลไกทางการเมืองที่ดำรงอยู่ภายใต้พรรคการเมือง หรือนักการเมือง และไม่ได้หวังพึ่งกลไกของรัฐเหมือนอย่างการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบเก่าในอดีต 4) เป้าหมายของการเรียกร้อง ไม่ใช่เพื่อช่วงชิงอำนาจรัฐอย่างขบวนการเคลื่อนไหวในอดีต แต่ต้องการสร้างกติกาหรือกฎเกณฑ์ชุดใหม่ในการดำรงชีวิต (the grammar of forms of life) (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2540, น. 2-3) รวมทั้งลักษณะการจัดระเบียบองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ เป็นการกระจายอำนาจและมีการเข้าร่วมของกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ จึงต่างจากการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบเก่าที่รวมศูนย์สู่ส่วนกลางและจัดองค์กรแบบช่วงชั้นบังคับบัญชา ช่องทางการเคลื่อนไหวมีความต่างจากการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบเก่าในแง่ที่ใช้หลายช่องทาง ทั้งพื้นที่กายภาพและใช้สื่อออนไลน์ในเวลาเดียวกัน (ภัทรศยา จาราช, 2557)

ในทางทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ Habermas ผู้มีบทบาทสำคัญในทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ Habermas เสนอถึงการวิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมหลังทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา ด้วยการมองถึงการยึดครองชีวิตทางสังคม (colonization of the lifeworld) ที่มีส่วนสำคัญของการเกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนอกสถาบันในรูปแบบใหม่ ๆ เช่น ขบวนการสิทธิสตรี ขบวนการนักศึกษา ขบวนการสิ่งแวดล้อม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม Habermas ยังชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งทางชนชั้นในสังคมทุนนิยมยุคหลัง (late capitalism) ไม่ได้ปะทุเหมือนที่

เคยเป็นมา เนื่องจากความเป็นรัฐสวัสดิการถูกแก้ไขเชิงสถาบัน สวัสดิการต่าง ๆ ของกลุ่มชนชั้นทางสังคมที่มีความต่างกัน โดยเฉพาะชนชั้นแรงงานที่ถูกบรรเทาโดยรัฐ ทำให้ความขัดแย้งทางชนชั้นไม่แสดงออกอย่างเด่นชัด หากแต่เป็นสิ่งที่ Habermas เรียกการเคลื่อนไหวทางสังคมของขบวนการต่าง ๆ ว่าเป็นปฏิกิริยาต่อ “การยึดครองชีวิตทางสังคม” โดยทุนนิยมรัฐสวัสดิการ Habermas ยังมองความเป็นสังคมด้วยการแยกสิ่งที่เรียกว่าชีวิตทางสังคม (lifeworld) กับระบบ (system) โดยชีวิตทางสังคมเป็นแนวคิดที่ใช้กับโลกของชีวิตประจำวันที่บุคคลใช้ร่วมกับคนอื่น ๆ ผ่านกรอบครัว วัฒนธรรม สื่อมวลชน และอื่น ๆ พื้นที่ทางสังคมที่ไม่มีกฎระเบียบควบคุมเหล่านี้สนองความหมายและความเข้าใจร่วมกัน ตลอดจนขอบฟ้าของความรู้หรือประสบการณ์ทางสังคมที่เรียกว่าปฏิบัติการสื่อสาร (communicative action) เป็นแหล่งสะสมสมมติฐานและข้อมูลที่จำเป็นในการทำความเข้าใจปัญหา ขณะที่ระบบ Habermas มองว่าประกอบด้วยรัฐและเศรษฐกิจ ระบบปฏิบัติการด้วยอำนาจและเงินตรา ดังนั้นสิ่งที่เข้ามาคุกคามการยึดครองชีวิตทางสังคมคือการขยายตัวรัฐและเศรษฐกิจที่มุ่งแต่ความสำเร็จหรือผลที่เกิดขึ้น (Habermas, 1987 อ้างถึงใน สมชัย ภัทรนันทน์, 2560, น. 114-117)

สำหรับ Habermas ขบวนการทางสังคมในการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่จึงตอบโต้กลับด้วยการนำปฏิบัติการสื่อสารมาปกป้องตนเอง ปกป้องชีวิตประจำวัน ปกป้องชีวิตทางสังคมของบุคคลจากการถูกครอบงำโดยรัฐและเศรษฐกิจหรือระบบตลาด (ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะ, 2545, น. 12) การเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ จึงเป็นการต่อสู้เพื่อปกป้องชีวิตทางสังคมที่ถูกโจมตี หรือเปลี่ยนแปลงความหมายและคุณค่าที่บุคคลมีให้มากกว่าจะถูกยึดยึดจากผู้เชี่ยวชาญในฐานะกลไกสำคัญของรัฐ และการสร้างตรรกะที่ผิดเพี้ยนอัตลักษณ์เชิงบุคคลของระบบตลาด การเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ในทัศนะข้อเสนอของ Habermas จึงเป็นแนวทางเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อเสรีภาพหรือความเป็นประชาธิปไตย

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองจัดว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการแสดงออกทางการเมือง เมื่อมีเหตุการณ์การประท้วงบนท้องถนนหรือในโลกออนไลน์ หรือการเสนอความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางการเมือง นับว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยวิฑูรย์ ภูษ (2548 อ้างถึงใน ณัชจิรา นาคศิริ, 2557) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า เป็นกิจกรรมทั้งหลายของประชาชน โดยแต่ละบุคคลที่ต้องการมีอิทธิพลผลักดันให้เกิดผลงานทางการเมืองตามความต้องการ แต่รวมทั้งกิจกรรมที่เป็นที่ยอมรับทั้งในเชิงพิธีการและการปฏิบัติ หรือยอมรับข้อเสนอของรัฐบาลที่ออกคำสั่ง ขณะเดียวกันก็มีผู้ที่ไม่เห็นด้วยก็พยายามมีอิทธิพลต่อการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงมีลักษณะเป็นการประท้วง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังมีอีกหลายรูปแบบ อย่างเช่นวรทิพย์ มีมาก และคณะ (2547อ้างถึงใน ภูสิทธิ์ ชันติกุล, 2553) อธิบายว่าแต่ละบุคคลสามารถใช้เสรีภาพต่อการแสดงความคิดเห็น การเขียน การพูด ใช้วิธีการโฆษณา การพิมพ์ ซึ่ง การแสดงออกเหล่านี้จัดอยู่ในการวิพากษ์วิจารณ์ตามสื่อต่าง ๆ รวมถึง ในที่สาธารณะ ในงานชิ้นสำคัญของ Vissers และ Stolle (2014 อ้างถึงใน อัจฉริยา ประสิทธิ์วงศ์, 2562, น. 48) จำแนกการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบออฟไลน์ หมายถึงรวมถึงตั้งแต่การสนับสนุนรัฐบาล นักการเมือง การบริจาค การติดต่อพบปะกับนักการเมืองหรือบุคลากรของรัฐ ตลอดจนการไม่สนับสนุนรัฐบาลหรือการเข้าร่วมเดินประท้วงร่วมชุมนุม 2) การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบออนไลน์ ตั้งแต่การแชร์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองในโลกออนไลน์ การไม่สนับสนุนหรือซื้อผลิตภัณฑ์ออนไลน์เพื่อเหตุผลทางการเมือง และการมีส่วนร่วมประท้วงทางการเมืองในพื้นที่ออนไลน์ แต่ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วม

ทางการเมืองในพื้นที่ออนไลน์หรือออฟไลน์ตามรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย
ทุกเพศ ทุกวัย สามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวัง

ในทฤษฎีความคาดหวัง มีนักวิชาการคนสำคัญ Vroom (1964 อ้างถึงใน
พิศิษฐ์ ศรีจันทร์, 2544, น. 12) ทำความเข้าใจความคาดหวังของมนุษย์ในการจะ
กระทำการใด ๆ ที่ปรารถนาหรือสร้างโอกาสความเป็นได้ให้กับตนเอง เพื่อบรรลุ
เป้าหมายและผลลัพธ์ที่ตนเองกระทำสูงสุด Vroom แบ่งเป็น 3 องค์ประกอบสำคัญ
ของความคาดหวัง คือ 1) ความพึงพอใจ คือ ความพึงพอใจของมนุษย์ที่มีต่อผลลัพธ์
กล่าวคือ เป็นการกระทำโดยลักษณะสำคัญที่สุดเพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับตนเอง
เมื่อบุคคลกระทำอื่นใดก็ต้องการให้ผลลัพธ์ที่ออกมาสามารถสร้างความพึงพอใจให้มาก
ที่สุด 2) เครื่องมือ อุปกรณ์ หรือวิถีทาง เป็นวิถีทางที่จะนำไปสู่ความพึงพอใจของมนุษย์
หรือเป็นวิธีการเชื่อมโยงจากผลลัพธ์หนึ่งไปสู่อีกผลลัพธ์หลายประการ โดยกล่าวได้ว่า
เป็นวิธีการที่มนุษย์เชื่อว่าการเลือกวิธีเช่นนี้จะนำไปสู่เป้าหมาย ที่วางไว้สำเร็จ
3) ความคาดหวังของบุคคลนั้น ๆ คือการที่บุคคลมีความต้องการหลากหลาย
เมื่อได้รับการตอบสนองแล้วก็จะมีความต้องการหรือคาดหวังระดับสูงขึ้น

อย่างไรก็ตาม ความคาดหวังในฐานะที่เป็นผลจากความคิด ความเชื่อของ
บุคคลและการคาดหวังผลลัพธ์ของการกระทำที่บุคคลปรารถนาจะให้เกิดนั้นมีความ
แตกต่างกันออกไป ในแนวคิดของ Hurlock (1974 อ้างถึงใน พรณี ตรีรัตนประ
ยูร, 2537, น. 23-26) แบ่งปัจจัยที่มีต่อความคาดหวังแตกต่างกัน เช่น ประเภทของ
ครอบครัว เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มั่นคงจะมีแนวโน้มตั้งจุดหมายในอนาคตสูงกว่าเด็กที่
ไม่มีความมั่นคงในครอบครัว เด็กที่ต้องย้ายถิ่นบ่อย ๆ จะไม่สามารถคาดหวังหรือ
วางแผนอนาคตตนเองได้ชัดเจนเท่าเด็กที่ไม่ต้องย้ายถิ่น ขนาดครอบครัวจึงมีส่วนสำคัญ
ต่อการตั้งเป้าหมายของเด็ก โดยเด็กที่อยู่ในครอบครัวขนาดเล็กจะพบความสำเร็จ

มากกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวขนาดขยาย เนื่องจากครอบครัวขนาดเล็กพ่อแม่สามารถทุ่มเทและส่งเสริมความคาดหวังได้มากกว่า ถัดมาคือด้านชนชั้นทางสังคม ครอบครัวของบุคคลโดยเฉพาะในวัยเด็กที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางและฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี บิดาจะให้ความคาดหวังแก่บุตรคนแรกมากที่สุด ดังนั้นหากฐานะทางเศรษฐกิจดี ย่อมทำให้ความคาดหวังบรรลุผล และในด้านวินัย หรือการอบรมเลี้ยงดู บุคคลที่ถูกอบรมเลี้ยงดูแบบอัตตาธิปไตยหรืออำนาจแบบเสรีจอยู่ที่คนเดียว จะตั้งความคาดหวังไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง ขณะที่บุคคลที่ถูกเลี้ยงดูด้วยแบบประชาธิปไตย การตั้งความคาดหวังสอดคล้องกับความเป็นจริงและทำให้ความคาดหวังมีโอกาสสำเร็จสูง

งานศึกษาที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจงานศึกษาที่เกี่ยวข้อง พบว่า งานศึกษาของเอกพล ญัฐพัตร์นันท์ (2558, น. 112-113) ที่ทำการสำรวจถึงมวลชนกลุ่มคนเสื้อแดงต่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มนปช. พบประเด็นสำคัญคือคนเสื้อแดงที่เข้าร่วมการเคลื่อนไหวนปช. กับวัตถุประสงค์ในการเคลื่อนไหว มีนัยสำคัญทางสถิติทุกคู่สัมพันธ์ โดยความสัมพันธ์ระหว่าง “การเข้าร่วมเคลื่อนไหวกับกลุ่มนปช.” และวัตถุประสงค์เรื่อง “กำจัดสองมาตรฐาน/อำมาตย์” มีค่าสหสัมพันธ์เพียร์สันเป็นบวก ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 กล่าวคือ ยังมีการใช้ประเด็น “กำจัดสองมาตรฐาน/อำมาตย์” เป็นวัตถุประสงค์ในการเคลื่อนไหวของกลุ่มนปช. มวลชนนปช. ก็จะเข้าร่วมการเคลื่อนไหวมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันยังได้ข้อค้นพบอีกว่า การใช้ประเด็น “เรียกร้องประชาธิปไตย” มีค่าสหสัมพันธ์เพียร์สันเป็นบวกที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 หมายความว่ายิ่งกลุ่มนปช. ใช้ประเด็นดังกล่าวเป็นวัตถุประสงค์ในการเคลื่อนไหวเพิ่มมากขึ้น ก็ยิ่งทำให้การร่วมเคลื่อนไหวของมวลชนกับกลุ่มคนเสื้อแดงมีมากขึ้นตามไปด้วย ในงานศึกษาของวิโรจน์ พิมาณมาศสุริยา (2560) ศึกษาความคาดหวังของประชาชนต่อการปฏิรูปประเทศไทย

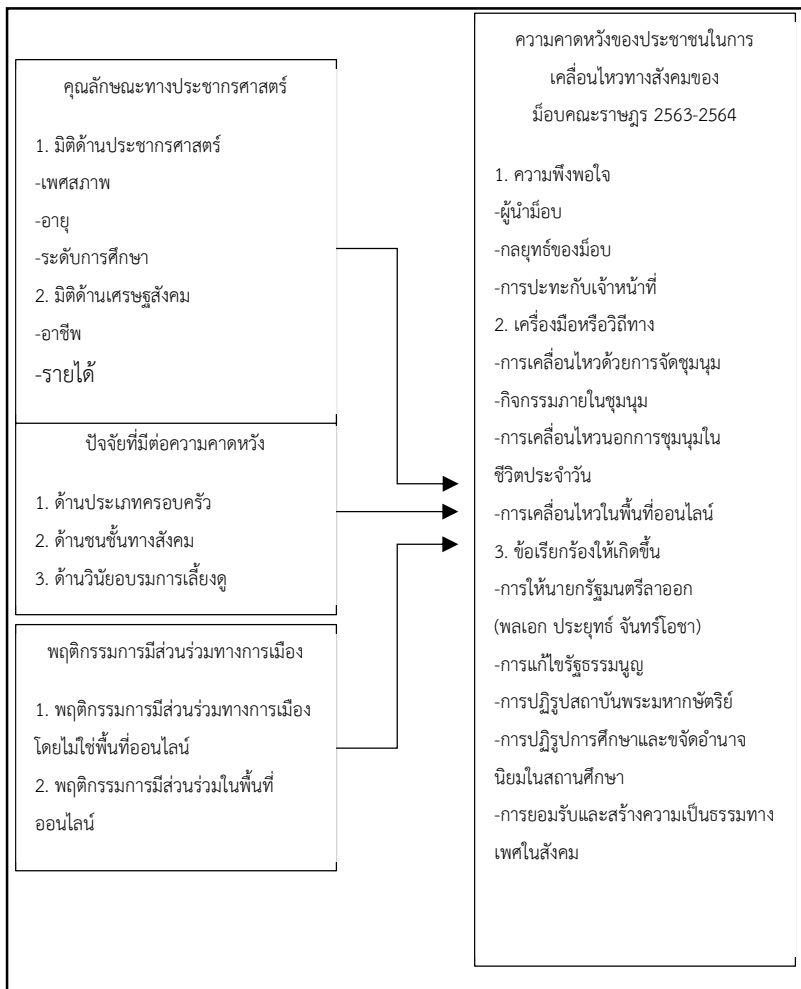
ที่ประชาชนคาดหวังช่วงวิกฤตทางการเมือง 2557 ทศนคติของประชาชนต่อการปฏิรูปประเทศไทยไม่ต่างกัน ยกเว้นภูมิสำเนาที่แตกต่างกันมีผลต่อการปฏิรูปประเทศไทยต่างกัน พิจารณารายด้านต่าง ๆ พบว่า ประชาชนที่ตอบแบบสอบถามต้องการให้มีการปฏิรูปทุจริตคอร์รัปชัน ความเป็นประชาธิปไตย การปฏิรูปเศรษฐกิจและปากท้องประชาชน การปฏิรูปการเมือง การปฏิรูประบบราชการและการกระจายอำนาจ การปฏิรูปการศึกษา การร่างรัฐธรรมนูญ การยุติความขัดแย้งและสร้างความปรองดอง ซึ่งอยู่ในระดับมากทุกด้าน ขณะที่ในงานศึกษาของธงชัย และเทียนชัย วงศ์ชัยสุวรรณ (2541) อ้างถึงใน พิศมัย วงศ์จำปา, 2560, น. 101) เรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนชั้นกลาง จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 1,191 คน ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนชั้นกลางมีความพอใจในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

ในงานของ Lee, So & Leung (2015) ศึกษาเกี่ยวกับโซเซียลมีเดียและขบวนการรณรงค์จากการประท้วงในฮ่องกง กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายร้อยละ 48 และเพศหญิงร้อยละ 52 เก็บกับกลุ่มคนที่ต่างช่วงวัยกัน มีร้อยละ 22 เป็นกลุ่มอายุ 15-29 ปี มีร้อยละ 34 เป็นกลุ่มช่วงอายุ 30-49 ปี และร้อยละ 44 เป็นกลุ่มอายุ 50 ปีขึ้นไป ส่วนระดับการศึกษา ร้อยละ 36 ศึกษาในระดับอุดมศึกษา มีร้อยละ 46 การศึกษาระดับมัธยมศึกษา และร้อยละ 18 การศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ผลการศึกษาพบประเด็นสำคัญถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้วยการใช้เฟซบุ๊กของกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับการสนับสนุนการเคลื่อนไหวของมือบ่ม

กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากที่ได้กล่าวถึงทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง และแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวัง จึงประยุกต์แนวคิดและทฤษฎี ดังกล่าว นำมาสู่กรอบแนวคิดในการศึกษารั้งนี้ (ดังภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Methodology) ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา คือ เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2564 ถึง ตุลาคม พ.ศ. 2564 ประกอบไปด้วย 1) ระยะเวลาการกำหนดประเด็นปัญหา การทบทวนวรรณกรรม และออกแบบการวิจัย คือ 23 สิงหาคม 2564 ถึง 25 กันยายน 2564 2) ระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูลบนพื้นที่ออนไลน์ คือ 29 กันยายน 2564 ถึง 9 ตุลาคม 2564 และ 3) ระยะเวลาในการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการศึกษา คือ 10 ตุลาคม 2564 ถึง 31 ตุลาคม 2564

ประชากรและขนาดกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ คนทั่วไปบนอินเทอร์เน็ต ไม่จำกัดเพศ อายุ อาชีพ ที่แสดงออกทางการเมืองด้วยการสนับสนุนการเคลื่อนไหวของมีอบคณะราษฎร 2563-2564 ทั้งการไม่เคยไปชุมนุมมีอบคณะราษฎรแต่แสดงออกทางการเมืองด้วยการสนับสนุนผ่านพื้นที่ออนไลน์ในรูปแบบต่าง ๆ หรือเคยไปชุมนุมมีอบคณะราษฎร และแสดงออกทางการเมืองด้วยพื้นที่ออนไลน์ในรูปแบบต่าง ๆ ด้วย ส่วนขนาดตัวอย่าง ในงานศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เนื่องจากประชากรมีขนาดใหญ่และไม่ทราบจำนวนประชากรแน่ชัด ขนาดตัวอย่างจึงคำนวณได้จากสูตรของ W.G. Cochran (1953 อ้างถึงใน ธนภฤต ดีพลักดิ์, 2556, น. 40) กำหนดระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 จึงได้ขนาดตัวอย่างอย่างน้อย คือ 384 คน ทั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 400 คน ซึ่งผ่านเกณฑ์ตามที่เงื่อนไขกำหนดไม่น้อยกว่า 384 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ แบบสอบถามออนไลน์ (online survey) ผ่านกูเกิลฟอร์ม (google form) โดยเป็นแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงเชิงเนื้อหา (Validity) ด้วยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาว่าแบบสอบถามสามารถวัดได้สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการวัดคือดัชนีชี้วัดความลงรอยกัน (Index of Item-Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ทั้งผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยเชิงปริมาณ ด้านการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่และผู้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดมีอบคณะราษฎร หลังจากนั้นจะทำการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือวัด (Reliability) โดยเป็นการตรวจสอบความคงที่หรือความคงเส้นคงวาของแบบสอบถามด้วยการใช้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Cronbach' Alpha) ซึ่งใช้ข้อมูลจากการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Pre-test) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน และนำไปเก็บจริงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ในส่วนการวิเคราะห์หรือนำเสนอผลการศึกษาจะใช้วิธีการเทคนิคทางสถิติ (Statistic Technique)

ผลการศึกษา

ประชาชนทั่วไปบนอินเทอร์เน็ตที่แสดงออกทางการเมืองสนับสนุนการเคลื่อนไหวของมีอบคณะราษฎร 2563-2564 ในการศึกษาครั้งนี้ ด้วยการใช้สถิติเชิงพรรณนา พบว่า ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง ร้อยละ 56.8 เป็นชาย ร้อยละ 20.5 เกย์ ร้อยละ 14.8 ไม่ประสงค์ระบุเพศ ร้อยละ 6.0 ขณะที่กะเทยและเลสเบี้ยน เป็นร้อยละ 1 เมื่อจำแนกตามช่วงอายุ พบว่าส่วนใหญ่ มีอายุ 24 ปี ลงไป หรือเป็นกลุ่ม Generation Z ร้อยละ 62.8 รองลงมาคือ ในช่วงอายุ 25-41 ปี หรือกลุ่ม Generation Y, Millennials ร้อยละ 35.0 ช่วงอายุ 42-56 ปี หรือกลุ่ม Generation X ร้อยละ 2.0 และช่วงอายุ 57-75 ปีหรือกลุ่ม Baby boomers ร้อยละ 0.3 ในส่วนระดับการศึกษาสูงสุด พบว่า

ส่วนใหญ่แล้วเป็นปริญญาตรี ร้อยละ 76.3 รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 10.8 สูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 7.5 ขณะที่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและอนุปริญญา/ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ร้อยละ 2.8 และ 2.0 ตามลำดับ ส่วนประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ร้อยละ 0.8 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนโดยประมาณส่วนใหญ่แล้ว 10,001-30,000 บาท เป็นร้อยละ 55.6 รองลงมา 5,001-10,000 บาท ร้อยละ 16.9 ต่ำกว่า 5,000 บาท ร้อยละ 12.9 70,001-100,000 บาท ร้อยละ 2.5 50,001-70,000 บาท ร้อยละ 1.7 และมากกว่า 100,000 บาท ขึ้นไป ร้อยละ 0.6 ส่วนอาชีพ โดยส่วนใหญ่เป็นนักเรียน/นักศึกษา ร้อยละ 34.8 รองลงมาพนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 28.5 อาชีพอิสระ/รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 10.5 เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ/ราชการ ร้อยละ 9.5 เจ้าของกิจการ/ธุรกิจส่วนตัวอื่น ๆ ร้อยละ 7.8 ว่างาน ร้อยละ 4.8 อาจารย์/นักวิชาการ/นักวิจัย ร้อยละ 2.3 บุคลากรสาธารณสุข ร้อยละ 1.8 และตำรวจ/ทหาร ร้อยละ 0.3

ประเภทครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้ พบว่า ส่วนใหญ่แล้วเป็นลักษณะครอบครัวเดิม หรือเป็นครอบครัวที่อยู่กับพ่อแม่และแม่ ร้อยละ 61.3 รองลงมาคือครอบครัวสร้างใหม่ โดยแยกออกมาอยู่กับคนรักตามลำพัง ร้อยละ 14.8 ครอบครัวขยาย มีปู่ ย่า ตา ยาย อยู่ร่วมด้วย ร้อยละ 11.0 ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว โดยอยู่กับพ่อ หรือแม่ หรือญาติ หรือลูกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตามลำพัง ร้อยละ 8.3 และอยู่คนเดียว/ยังไม่มีหรือยังไม่สร้างครอบครัว ร้อยละ 4.8 ในส่วนชนชั้นทางสังคม พบว่า ส่วนใหญ่แล้วเป็นชนชั้นกลาง หรือมีฐานะปานกลาง ร้อยละ 62.3 รองลงมาเป็นชนชั้นกลางระดับล่างหรือรายได้น้อยกว่าคนส่วนใหญ่แต่ไม่ถึงกับฐานะดี ร้อยละ 17.8 ชนชั้นกลางระดับบนหรือมีฐานะดีกว่า คนส่วนใหญ่แต่ไม่ถึงกับรวย ร้อยละ 14.0 และชนชั้นที่มีฐานะไม่ดีเท่าไร ร้อยละ 5.3 และชนชั้นทางสังคมที่จัดว่ารวย ร้อยละ 0.8 ในด้านวินัยการอบรมเลี้ยงดู โดยพบว่า ส่วนใหญ่แล้วถูกเลี้ยงดูในลักษณะเคารพความเห็นและหลัก

เหตุผล ร้อยละ 65.0 รองลงมา กวดขันและเข้มงวดโดยไม่ให้เสียงหรือเสนอความคิดเห็นใด ๆ ร้อยละ 15.5 ตามใจทุกอย่าง ที่ต้องการ ร้อยละ 11.8 และครอบครัวไม่สนใจ หรือต่างคนต่างอยู่กันภายในครอบครัว ร้อยละ 7.8 ในส่วนพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในพื้นที่ออนไลน์ ภาพรวมเป็นประจำ ในขณะที่การมีส่วนร่วมทางการเมืองออฟไลน์ ภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ

จากวัตถุประสงค์การศึกษาข้อที่ 1) พบว่า ในด้านความพึงพอใจต่อการเคลื่อนไหวของมือบคนะราษฎร ภาพรวมแล้วเฉลี่ยพึงพอใจมาก แต่เมื่อจำแนกเป็นรายละเอียดย่อย คือ 1) การใช้ยานพาหนะ (car mob) เป็นมือบในการเคลื่อนไหว และ 2) การที่ผู้เข้าร่วมชุมนุมพากันออกจากสถานที่ทันที เมื่อต้องปะทะกับเจ้าหน้าที่รัฐตอนสลายการชุมนุม ทั้ง 2 ข้อ เฉลี่ยแล้วพึงพอใจมากที่สุด ขณะที่ 3) การให้เพนกวิ้น พรชษฐ์, รุ้ง ปันยยา, ทนายอานนท์, ไมค์ ะยอง, ไผ่ ดาวดิน เป็นผู้นำการชุมนุมหรือปราศรัยการชุมนุม 4) การให้ฉันทิ ไสยเกื้อ นำการชุมนุมหรือปราศรัยการชุมนุมมือบคนะราษฎร 5) การที่ผู้ชุมนุมใช้การด่าทอผ่านข้อความ สัญลักษณ์ หรือท่าทางอย่างเช่นชูนิ้วกลาง และ 6) การที่ผู้เข้าร่วมชุมนุมมือบคนะราษฎร พ่นสีบนถนนหรือเสาตึ๊งสี่สิ่งของ เพื่อสื่อสารไปยังบุคคลที่ต้องการจะสื่อสาร โดยทั้ง 4 ข้อหลังนี้เฉลี่ยแล้วพึงพอใจมาก

ในด้านความคาดหวังเครื่องมือวิถีทางในการเคลื่อนไหวของมือบคนะราษฎร โดยพบว่าเครื่องมือวิถีทางที่คาดหวังมากที่สุด ได้แก่ 1) การจัดกิจกรรมรูปแบบใด ๆ หรือเนื้อหาการปราศรัยในการชุมนุมต้องไม่ลดทอนคุณค่าทางเพศ ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด (4.77 เต็ม 5 คะแนน) รองลงมา 2) การจัดกิจกรรมชุมนุมโดยให้ทุกเพศ ทุกวัย ทุกกลุ่มทางสังคมมีส่วนร่วมในการปราศรัย (4.69 คะแนน) 3) การใช้พื้นที่ออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ ร่วมเคลื่อนไหวไปพร้อมกับวันที่มีการจัดชุมนุมของมือบ (4.60 คะแนน) 4) การให้มีกิจกรรมความบันเทิง เช่น ศิลปะ ดนตรี เกิดขึ้นภายในการชุมนุม

ของม็อบคณะราษฎร (4.48 คะแนน) 5) กิจกรรมปราศรัยนอกเหนือจากการเมือง มีการอภิปรายเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ (4.38 คะแนน) 6) การรณรงค์ ไม่สนับสนุนบุคคล/สินค้า/บริการที่สนับสนุนอยู่ฝั่งรัฐบาล (4.35 คะแนน) ซึ่งทั้ง 6 ข้อ เฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับคาดหวังมากที่สุด ในขณะที่ 7) การกดดันให้ดารา นักแสดง คนดัง ในโซเชียลมีเดียร่วมเคลื่อนไหวกับม็อบคณะราษฎร (3.96 คะแนน) คะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับคาดหวังมาก ส่วน 8) การจัดชุมนุมเน้นที่กรุงเทพมหานครมากกว่าปริมณฑลหรือต่างจังหวัด (3.41 คะแนน) และ 9) การชุมนุมของม็อบคณะราษฎร จัดชุมนุมแบบค้างคืน (3.18 คะแนน) โดยทั้ง 2 ข้อนี้ อยู่ในระดับคาดหวังน้อย

ความคาดหวังด้านข้อเรียกร้องให้เกิดขึ้นในการเคลื่อนไหวของม็อบคณะราษฎร โดยพบว่าข้อเรียกร้องที่คาดหวังมากที่สุด ได้แก่ การให้นายกรัฐมนตรีลาออก (พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา) การปฏิรูปการศึกษาและขจัดอำนาจนิยมในสถานศึกษา และการยอมรับสร้างความเป็นธรรมทางเพศ เฉลี่ยแล้วคะแนนเท่ากัน (4.91 เต็ม 5 คะแนน) รองลงมาคือการแก้ไขรัฐธรรมนูญ (4.89 เต็ม 5 คะแนน) และลำดับถัดมาการปฏิรูปสถาบันพระมหากษัตริย์ (4.82 เต็ม 5 คะแนน) ทั้งนี้จากทั้ง 5 ข้อ เรียกร้องในภาพรวมทุกข้อเรียกร้องอยู่ในระดับความคาดหวังมากที่สุด แม้คะแนนเฉลี่ยจะต่างกันอยู่บ้างก็ตาม

จากวัตถุประสงค์การศึกษาข้อที่ 2) เมื่อจำแนกกลุ่มคนตามความคาดหวังและอื่น ๆ ที่น่าสนใจในการเคลื่อนไหวทางสังคมของม็อบคณะราษฎร โดยเมื่อจำแนกตามกลุ่มเจนเนอเรชัน คือ กลุ่ม Gen Z กลุ่ม Gen Y กลุ่ม Gen X และ Baby boomer กับความคาดหวังในการเคลื่อนไหวของม็อบคณะราษฎร พบว่า ด้านความคาดหวังข้อเรียกร้องให้เกิดขึ้น ทั้ง 5 ข้อ ไม่ว่าจะอยู่ในกลุ่มเจนเนอเรชันใด คาดหวังมากที่สุดในทุกข้อเรียกร้อง เมื่อเทียบกับความพึงพอใจในการเคลื่อนไหวของม็อบคณะราษฎร พบว่าการที่ผู้เข้าร่วมชุมนุมม็อบคณะราษฎร พ่นสีบนถนนหรือสาดสีใส่สิ่งของเพื่อสื่อสารไป

ยังบุคคลที่ต้องการจะสื่อสาร มีเพียงกลุ่ม Gen Y ที่พึงพอใจน้อย ขณะที่กลุ่ม Gen Z และ กลุ่ม Gen X และ Baby boomer กลับพึงพอใจมาก และในส่วนการที่ผู้เข้าร่วม ชุมชนพากันออกจากสถานที่ทันที เมื่อต้องปะทะกับเจ้าหน้าที่รัฐตอนสลายการชุมนุม จำแนกตามกลุ่มเจนเนอเรชัน พบว่าทั้งกลุ่ม Gen Z กลุ่ม Gen Y และ กลุ่ม Gen X และ Baby boomer โดยภาพรวมแล้วพึงพอใจมากที่สุด

อย่างไรก็ตาม เมื่อใช้สถิติเชิงอนุมานวิเคราะห์สัมพันธ์กลุ่มตัวอย่างโดยจำแนกตามข้อมูลทั่วไป เพศภาวะ ระดับการศึกษา และอาชีพ กับความพึงพอใจในการเคลื่อนไหวของมือบคณะราษฎร ด้วยสถิติทดสอบ ANOVA พบว่า ระดับการศึกษา และอาชีพที่ต่างกัน มีความพึงพอใจในการเคลื่อนไหวของมือบคณะราษฎร ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่พบว่าเพศภาวะที่ต่างกัน มีความพึงพอใจในการเคลื่อนไหวของมือบคณะราษฎร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่น้อยกว่า 0.05 และเมื่อวิเคราะห์ด้วยการใช้สถิติทดสอบ ANOVA กับประเภทของครอบครัวและชนชั้นทางสังคม พบว่าประเภทของครอบครัวและชนชั้นทางสังคมที่ต่างกัน มีความพึงพอใจในการเคลื่อนไหวของมือบคณะราษฎร ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และใช้สถิติทดสอบ Brown-Forsythe กับวินัยการอบรมเลี้ยงดู พบว่า วินัยการอบรมเลี้ยงดูที่ต่างกัน มีความพึงพอใจในการเคลื่อนไหวของมือบคณะราษฎร ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ในส่วนความคาดหวังเครื่องมือวิถีทางในการเคลื่อนไหว วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกลุ่มตัวอย่าง โดยจำแนกตามข้อมูลทั่วไป เพศภาวะ ระดับการศึกษา และอาชีพ ด้วยการ ใช้สถิติทดสอบ ANOVA พบว่า ระดับการศึกษาและอาชีพที่ต่างกัน มีความคาดหวังเครื่องมือวิถีทางในการเคลื่อนไหวของมือบคณะราษฎร ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่พบว่าเพศภาวะที่ต่างกัน มีความคาดหวังเครื่องมือวิถีทางในการเคลื่อนไหวของมือบคณะราษฎร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่น้อยกว่า 0.05 และเมื่อวิเคราะห์ด้วยการใช้สถิติทดสอบ ANOVA กับประเภทของครอบครัวและชนชั้นทางสังคมที่ต่างกัน มีความคาดหวังเครื่องมือวิถีทางในการเคลื่อนไหวของมือบคนะราษฎร ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่พบว่าวินัยการอบรมเลี้ยงดูที่ต่างกัน มีความคาดหวังเครื่องมือวิถีทางในการเคลื่อนไหวของมือบคนะราษฎร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่น้อยกว่า 0.05

ในส่วนความคาดหวังด้านข้อเรียกร้องให้เกิดขึ้นในการเคลื่อนไหว วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกลุ่มตัวอย่าง โดยจำแนกตามข้อมูลทั่วไปด้วยการใช้สถิติทดสอบ ANOVA เฉพาะเพศภาวะและอาชีพ พบว่าเพศภาวะและอาชีพที่ต่างกัน มีความคาดหวังข้อเรียกร้องให้เกิดขึ้นในการเคลื่อนไหวของมือบคนะราษฎร ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และใช้สถิติทดสอบ Brown-Forsythe กับระดับการศึกษา พบว่า ระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีความคาดหวังข้อเรียกร้องให้เกิดขึ้นในการเคลื่อนไหวของมือบคนะราษฎร ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน และเมื่อวิเคราะห์ด้วยการใช้สถิติทดสอบกับประเภทของครอบครัวและชนชั้นทางสังคม พบว่า ประเภทของครอบครัวและชนชั้นทางสังคมที่ต่างกัน มีความคาดหวังข้อเรียกร้องให้เกิดขึ้นในการเคลื่อนไหวของมือบคนะราษฎร ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และใช้สถิติทดสอบ Brown-Forsythe กับวินัยการอบรมเลี้ยงดู พบว่า วินัยการอบรมเลี้ยงดูที่ต่างกัน มีความคาดหวังข้อเรียกร้องในการเคลื่อนไหวของมือบคนะราษฎร ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (รายละเอียดได้ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคาดหวังของประชาชนในการ
เคลื่อนไหวกทางสังคมของมือบคนระราษฎร 2563-2564 ของกลุ่มตัวอย่าง โดยจำแนก
ตามคุณลักษณะส่วนบุคคลและปัจจัยที่มีต่อความคาดหวัง

ตัวแปรตาม		ความคาดหวังของประชาชนในการเคลื่อนไหวกทางสังคม ของมือบคนระราษฎร 2563-2564					
		ความพึงพอใจ ในการเคลื่อนไหวก		ความคาดหวัง เครื่องมือวิถีทาง ในการ เคลื่อนไหวก		ความคาดหวัง ข้อเรียกร้อง ให้เกิดขึ้น	
		F	B	F	B	F	B
ตัวแปรต้น							
คุณลักษณะส่วนบุคคล							
-เพศภาวะ		3.021**	-	3.078**	-	0.679	-
- ร ะ ดั บ		0.526	-	1.154	-	-	1.935
การศึกษา							
-อาชีพ		0.645	-	0.390	-	0.700	-

ความสัมพันธ์กันในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่น้อยกว่า 0.01 โดยทิศทางความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ยิ่งมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งพื้นที่ออนไลน์และไม่ใช้พื้นที่ออนไลน์มากขึ้น ยิ่งมีความพึงพอใจ ความคาดหวังเครื่องมือวิถีทางความคาดหวังข้อเรียกร้องให้เกิดขึ้นในการเคลื่อนไหวของมือบคนระชากรมากขึ้นตามไปด้วย โดยความเข้มข้นของความสัมพันธ์อยู่ในเกณฑ์ปกติ (ต่ำกว่า 0.7) (รายละเอียดดังตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังของประชาชนในการเคลื่อนไหวทางสังคมของมือบคนระชากร 2563-2564 กับคุณลักษณะส่วนบุคคลและพฤติกรรม
การมีส่วนร่วมทางการเมือง

		ความคาดหวังของประชาชนในการเคลื่อนไหวทางสังคมของมือบคนระชากร 2563-2564		
		ความพึงพอใจในการเคลื่อนไหว	ความคาดหวังเครื่องมือวิถีทางในการเคลื่อนไหว	ความคาดหวังข้อเรียกร้องให้เกิดขึ้น
ตัวแปรตาม				
ตัวแปรต้น				
คุณลักษณะส่วนบุคคล				
-อายุ	ค่าสหสัมพันธ์	-0.006	0.042	-0.016
-รายได้เฉลี่ยต่อเดือนโดยประมาณ	ค่าสหสัมพันธ์	0.045	0.078	0.004

		ความคาดหวังของประชาชนในการเคลื่อนไหวทางสังคมของม็อบคณะราษฎร 2563-2564			
		ตัวแปรตาม	ความพึงพอใจในการเคลื่อนไหว	ความคาดหวังเครื่องมือวิถีทางในการเคลื่อนไหว	ความคาดหวังข้อเรียกร้องให้เกิดขึ้น
ตัวแปรต้น					
พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง					
-ไม่ใช้พื้นที่ออนไลน์	ค่าสหสัมพันธ์	0.421***	0.444***	0.214****	
-ในพื้นที่ออนไลน์	ค่าสหสัมพันธ์	0.506***	0.514***	0.305***	

หมายเหตุ. *** มีค่านัยสำคัญทางสถิติที่น้อยกว่า 0.01

สรุป อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

ความคาดหวังของประชาชนที่แสดงออกทางการเมืองในการเคลื่อนไหวทางสังคมของม็อบคณะราษฎร 2563-2564 ที่แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ความพึงพอใจในการเคลื่อนไหวของม็อบคณะราษฎร ความคาดหวังในด้านเครื่องมือวิถีทาง และความคาดหวังในด้านข้อเรียกร้องให้เกิดขึ้นในการเคลื่อนไหวของม็อบคณะราษฎร ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความคาดหวังในด้านข้อเรียกร้องให้เกิดขึ้นในการเคลื่อนไหวของม็อบคณะราษฎร โดยภาพรวมคาดหวังมากที่สุด และหากเป็นรายข้อเรียกร้อง ทั้ง 5 ข้อเรียกร้องคือ 1) การให้นายกรัฐมนตรีลาออก (พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา) 2) การแก้ไขรัฐธรรมนูญ 3) การปฏิรูปสถาบันพระมหากษัตริย์ 4) การปฏิรูปการศึกษา

และจัดอำนาจนิยมในสถานศึกษา และ 5) การยอมรับและสร้างความเป็นธรรมทางเพศ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าทุกข้อเรียกร้องคาดหวังมากที่สุด ในประเด็นนี้จึงสอดคล้องหรือเป็นไปตามเป้าประสงค์ของข้อเสนอหลักของการเคลื่อนไหวมีอบคณะราษฎร ในข้อที่ 1 – 3 คือการให้นายกรัฐมนตรีลาออก การแก้ไขรัฐธรรมนูญและการปฏิรูปสถาบันพระมหากษัตริย์ ขณะที่อีก 2 ข้อเรียกร้องคือด้านการปฏิรูปการศึกษา (กลุ่มนักเรียนแล้ว) และความเป็นธรรมทางเพศ (กลุ่มเฟมินิสต์ปลดแอก) ที่มาจากข้อเสนอของกลุ่มทางสังคมที่ผนวกเข้าไปรวมกับการเคลื่อนไหวของมีอบคณะราษฎรก็คาดหวังมากที่สุดเช่นกัน

จากที่กล่าวไปจึงสอดคล้องกับงานศึกษาของวิโรจน์ พิมานมาศสุริยา (2560) ที่แสดงให้เห็นถึงวิกฤตทางการเมืองที่ประชาชนคาดหวังในช่วงปี 2557 คือด้านการปฏิรูปการศึกษา และที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ อยู่ในระดับมาก หากแต่ผลการศึกษาครั้งนี้กลับได้ข้อค้นพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ประกอบกับได้ข้อค้นพบที่ขยายความเพิ่มจากงานศึกษาของวิโรจน์ พิมานมาศสุริยา (2560) นั่นคือความคาดหวังการให้นายกรัฐมนตรีลาออกไม่ใช่เพียงแค่คาดหวังการปฏิรูปการเมืองหรือปราบทุจริตคอร์รัปชัน ขณะเดียวกันผลการศึกษาครั้งนี้ ได้ข้อค้นพบที่ต่างออกไปจากงานศึกษาของธงชัย และเทียนชัย วงศ์ชัยสุวรรณ (2541) ที่ในช่วงปี 2541 ประชาชนชั้นกลางมีความพอใจในรัฐธรรมนูญ หากแต่ผลการศึกษาครั้งนี้ในบริบทวิกฤตทางการเมือง 2563-2564 ประชาชนที่แสดงออกทางการเมืองในการเคลื่อนไหวของมีอบคณะราษฎร ไม่ได้พึงพอใจกับรัฐธรรมนูญที่เป็นอยู่ โดยถูกแก้ไขจากการเปลี่ยนผ่านอำนาจบริหารประเทศ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า คาดหวังให้แก้ไขรัฐธรรมนูญอยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อเทียบกับผลการศึกษาครั้งนี้ในประเด็นความคาดหวังข้อเรียกร้องให้เกิดขึ้นกับการเคลื่อนไหวของมีอบในอดีต จะพบว่ามีความแตกต่างกันกับการเคลื่อนไหว

ของม็อบในอดีต ทั้งการชุมนุมทางการเมือง 14 ตุลาคม 2516, 6 ตุลาคม 2519, พฤษภาทมิฬ 2535, การชุมนุมเสื้อเหลืองเสื้อแดง 2548-2553 และกลุ่มกปปส. 2557 ที่เน้นบริบททางการเมืองอย่างเข้มข้นและมุ่งเน้นที่รัฐบาลเป็นสำคัญ แต่จะเห็นว่า แทบไม่มีการกล่าวถึงการปฏิรูปสถาบันพระมหากษัตริย์ หากแต่การศึกษาครั้งนี้ ความคาดหวังด้านข้อเรียกร้องการปฏิรูปสถาบันพระมหากษัตริย์อยู่ในระดับที่มากที่สุด ยังรวมถึงประเด็นความเป็นธรรมทางเพศที่คาดหวังมากที่สุด โดยที่การชุมนุมทางการเมืองในอดีตของไทย ไม่ได้ให้ความสำคัญเรื่องเพศมากนัก

พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง 'ไม่ใช่พื้นที่ออนไลน์และการมีส่วนร่วมทางการเมืองในพื้นที่ออนไลน์ ผลการศึกษาครั้งนี้ สอดคล้องกับงานศึกษาของ Lee, So & Leung (2015) และยังสอดคล้องกับข้อเสนอของวิฑูรย์ ญูช (2548) ที่ชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมทั้งหลายของประชาชน โดยแต่ละบุคคล ที่ต้องการมีอิทธิพลผลักดันให้เกิดผลงานทางการเมืองตามความต้องการก็จะมี ความสนใจและมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อให้บรรลุผลที่คาดหวังหรือต้องการ เนื่องจาก ผลการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ยิ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ว่าจะในพื้นที่ออนไลน์ หรือไม่ใช่พื้นที่ออนไลน์มากเท่าใด ยิ่งมีความคาดหวังในการเคลื่อนไหวของม็อบ คณะราษฎรมากขึ้นเท่านั้น อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานศึกษาของเอกพล ญูชพัทธนันท์ (2558) ว่าถ้าหากข้อเรียกร้องให้เกิดขึ้นเป็นไปตามจุดประสงค์ของม็อบอย่างเหนียวแน่นทำให้ผู้ที่แสดงออกทางการเมืองด้วยการสนับสนุนม็อบก็ยังคงคาดหวังมากขึ้นไปตามไปด้วย

ในส่วนปัจจัยที่มีต่อความคาดหวัง ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าปัจจัยที่มีต่อความคาดหวัง ในด้านประเภทของครอบครัวและชนชั้นทางสังคมที่ต่างกันมีความสัมพันธ์กับความคาดหวัง ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับข้อเสนอของ

Hurlock (1974) ที่ว่า ประเภทของครอบครัวโดยที่เป็นครอบครัวขนาดเล็ก หรือ ครอบครัวในอุดมคติพอ แม่ ลูก จะมีผลต่อความคาดหวังที่แตกต่างจากครอบครัวขนาดใหญ่หรือครอบครัวที่ไม่ใช่อุดมคติ แต่ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า ไม่ว่าจะเป็ประเภทครอบครัวอย่างใด ไม่ได้มีความต่างนัยสำคัญต่อความคาดหวัง เช่นเดียวกันกับชนชั้นทางสังคม ไม่ว่าจะอยู่ในชั้นทางสังคมใด หรือมีความแตกต่างทางชนชั้น ผลการศึกษานี้กลับแสดงให้เห็นว่าไม่ได้มีผลต่อความคาดหวังที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่วินัยการอบรมเลี้ยงดู ตามข้อเสนอของ Hurlock ที่บุคคลถูกเลี้ยงดูในลักษณะประชาธิปไตยคือเคารพหลักเหตุผล จะมีผลต่อความคาดหวังต่างกับถูกเลี้ยงดูในลักษณะอัตตาธิปไตยหรืออำนาจแบบเสรีอยู่คนเดียว แต่จากผลการศึกษาครั้งนี้พบว่าวินัยการอบรมเลี้ยงดูที่ต่างกันมีความสัมพันธ์กับความคาดหวังแตกต่างกัน โดยพบในด้านเครื่องมือวิถีทางในการเคลื่อนไหวของมือบคณระชากร ซึ่งเป็นไปได้ว่าการอบรมเลี้ยงดู อาจไม่ได้มาจากหน่วยทางสังคมอย่างครอบครัวที่ขัดเกลานในวัยเด็กเพียงอย่างเดียว แต่ยังได้รับอิทธิพลจากหน่วยทางสังคมอื่น ๆ ยังรวมถึงมิติทางด้านประชากรศาสตร์ จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า เพศภาวะที่ต่างกันมีความสัมพันธ์กับความคาดหวังในการเคลื่อนไหวทางสังคมของมือบคณระชากรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในด้านความพึงพอใจ ในการเคลื่อนไหวของมือบคณระชากร และความคาดหวังเครื่องมือวิถีทาง ซึ่งเป็นไปได้ว่าบางวิธีการอาจเป็นที่คาดหวังให้การเคลื่อนไหวของมือบคณระชากรใช้ในการเคลื่อนไหว หรือการที่มือบคณระชากรเคลื่อนไหวอยู่ความพึงพอใจในกลุ่มเพศภาวะที่ต่างกันอาจมีความพึงพอใจแตกต่างกัน จึงเป็นเรื่องของความละเอียดอ่อนที่มีมิติเพศภาวะเข้ามาเกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาครั้งนี้ ทั้งต่อเจ้าหน้าที่รัฐและกลุ่มทางสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวทางสังคมของมือบคณระชากร 2563-2564 จากการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นแล้วว่าอย่างในด้านของความพึงพอใจ เช่น การที่ผู้ชุมนุม

ต้องปะทะกับเจ้าหน้าที่รัฐโดยเฉพาะความรุนแรงไม่ว่าจะฝ่ายใดก็ตาม เมื่อตอนสลายการชุมนุม โดยผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าพึงพอใจมากที่สุด ดังนั้นการจัดชุมนุมหรือเคลื่อนไหวของมือบคณะราษฎร อาจต้องพิจารณาในส่วนนี้ เพื่อป้องกันความสูญเสียหรือบาดเจ็บเกิดขึ้นทั้งในฝั่งผู้ชุมนุมและเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง และความคาดหวังในด้านเครื่องมือวิถีทางในการเคลื่อนไหวของมือบคณะราษฎร อย่างการต้องระบุวัน เวลา และสถานที่ให้ชัดเจนโดยไม่เปลี่ยนแปลงกะทันหันของการจัดชุมนุมมือบ เพราะอาจทำให้เกิดความสับสนต่อผู้มีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวทางสังคมได้ ประกอบกับวันที่มีการจัดชุมนุมหรือเคลื่อนไหว การใช้แอปพลิเคชันเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ร่วมเคลื่อนไหวด้วยย่อมเป็นผลดี นอกจากนี้การจัดชุมนุม อาจต้องพิจารณาถึงปัญหาและความต้องการประชาชนที่สนับสนุนการเคลื่อนไหว มือบคณะราษฎรของแต่ละภูมิภาค ร่วมด้วย เพื่อการสะท้อนปัญหาและความต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง และในส่วนเจ้าหน้าที่รัฐหรือผู้ที่มีอำนาจในการบริหารประเทศที่ออกมาตรการต่าง ๆ หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาแสดงให้เห็นแล้วว่าความคาดหวังด้านข้อเรียกร้องของมือบคณะราษฎร 2563-2564 ทั้ง 5 ด้าน คาดหวังมากที่สุดดังนั้นควรพิจารณา หรือหารือร่วมกับผู้ประท้วงทางการเมือง ในการหาทางออก เพื่อป้องกันความสูญเสียและลดทอนความรุนแรง ทั้งในฝั่งผู้ชุมนุมและเจ้าหน้าที่รัฐที่อาจเกิดขึ้นไม่ว่าฝ่ายใดก็ตาม

ข้อเสนอแนะในการศึกษาคราวถัดไป ควรศึกษาในกลุ่มประชาชนที่แสดงออกทางการเมือง ด้วยการไม่สนับสนุนการเคลื่อนไหวของมือบคณะราษฎร 2563-2564 สามารถบ่งบอกหรือเป็นนัยเปรียบเทียบกับกลุ่มคนที่แสดงออกทางการเมืองด้วยการสนับสนุนการเคลื่อนไหวของมือบคณะราษฎร 2563-2564 เป็นอย่างไร ด้วยวิธีการผสมผสานทั้งวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ

บรรณานุกรม

กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. (2564). **สงครามเย็น (ใน) ระหว่าง โบว์ขาว**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2545). **ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่**. กรุงเทพฯ: วิชาษา.

ณัชจิรา นาคศิริ. (2557). **การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิต วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยบูรพา, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป.

ธนกฤต ดีพลักดี. (2556). **การเปิดรับสื่อ พฤติกรรม และผลกระทบจากการเล่นเกมออนไลน์ประเภท MMORPG (Massively Multiplayer Online Role-Playing Game) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานคร**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยสยาม, คณะนิเทศศาสตร์, สาขาการประชาสัมพันธ์.

บีบีซีไทย. (2563). **แฟลชม็อบนักเรียน-นักศึกษา ประกายไฟในกระทะ หรือ เพลิงลามทุ่ง**. ค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2564 จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-51640629>

ผาสุก และคณะ. (2545). **วิถีชีวิต วิธีสู้ : ขบวนการประชาชนร่วมสมัย**. เชียงใหม่: หจก.สำนักพิมพ์ตรีสวัสดิ์ (ซิลค์เวอร์มบุคส์).

พิราภรณ์ วิฑูรย์. (2563). พล้งของ ‘แฟลชม็อบ’ จะหยุดแค่รื้อมหา’ลัย หรือก้าว
ออกไปเคลื่อนไหวระดับชาติ?. ค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2564 จาก
<https://thematter.co/social/power-of-flashmob/102385>

พิศมน์ วงศ์จำปา. (2560). พลวัตรภาคประชาชนกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองใน
จังหวัดพะเยา. ค้นเมื่อ 30 สิงหาคม 2564 จาก <https://dlink.me/rwlsL>

พิศิษฐ์ ศรีจันทร์. (2544). ระดับความรู้และความคาดหวังขั้นพื้นฐานต่อการจัดตั้ง
ศาลปกครองของเจ้าหน้าที่ตำรวจระดับชั้นประทวนในสถานีตำรวจ
เขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต).
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, คณะรัฐศาสตร์.

พีพีทีวีออนไลน์. (2563). วิเคราะห์ "ม็อบดาวกระจาย" คนรุ่นใหม่เลือกใช้แสดงออก
ทางการเมือง. ค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2564 จาก <https://dlink.me/gbj2Z>

พรณี ตรีรัตน์ประยูร. (2537). อัตมโนทัศน์และความคาดหวังที่มีต่อครอบครัวของ
ผู้ต้องขังวัยหนุ่มก่อนพ้นโทษ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต).
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.

ภัทร์ศยา จำราช. (2557). ภาพลักษณ์และความหมายทางวัฒนธรรมของไทยเซเลบ
ในขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองยุคหลังทักษิณ. (การศึกษาค้นคว้า
อิสระมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาสื่อ
ศิลปะและการออกแบบสื่อ.

ภูสิทธิ์ ชันติกุล. (2553). รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. ค้นเมื่อ 30 สิงหาคม 2564 จาก
<http://ssuir.ssru.ac.th/bitstream/ssuir/322/1/047-53.pdf>

วิโรจน์ พิมานมาศสุริยา. (2560). “ทัศนคติของประชาชนและพรรคการเมืองต่อการ
ปฏิรูปประเทศไทยในระยะเปลี่ยนผ่าน.” วารสารสถาบันพระปกเกล้า 15,2:
5-20.

สมชัย ภัทรธนานนท์. (2560). ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการประท้วง
การเมือง. นนทบุรี: อินทนิล.

อัจฉริยา ประสิทธิ์วงศ์. (2562). การสื่อสารการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของ
พรรคอนาคตใหม่และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเจนเอเรชัน Z.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะวารสาร
ศาสตร์และสื่อสารมวลชน, สาขาการบริหารสื่อสารมวลชน.

เอกพลณัฐ ญัฐพัชรัตน์. (2558). “การเมืองเสื้อสีกับการศึกษาขบวนการโต้กลับตาม
จารีตการศึกษาขบวนการทางสังคมและการเมือง.” วารสารสังคมศาสตร์
27,1: 85-128.

Lee, P., So, C. & Leung, L. (2015). “Social media and Umbrella Movement:
insurgent public sphere in formation.” *Chinese Journal of
Communication* 8,4: 356-375.